

מאור הזית

דברי תורה משלחן מערכת מכון עלה זית

ט | שבת קודש פרשת עקב | כ"ב אב תשפ"ה

מאור המזון

השגחת הקב"ה על עמו ישראל בתוך הטבע

כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה וגו' ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (ח, ז-י).

בגמ' ברכות (כ, ב) נתסתפקה הגמרא אם נשים בברכת המזון חייבות מדאורייתא או מדרבנן. ופירש"י בטעם הספק, משום דכתיב על הארץ הטובה וגו' והארץ לא נתנה לנקבות להתחלק. ובתוס' תמהו על רש"י, שהרי כהנים ולויים נמי לא נטלו חלק בארץ וחייבים בברכת המזון מדאורייתא. ומפני זה נחלקו התוספות ופירשו טעם אחר.

ועוד צריך להבין, מהי השייכות של ברכת המזון לארץ ישראל, הלא עיקר המצוה היא להודות ולהלל להקב"ה על המזון שנתן לאדם להשביע בו את נפשו.

הכלי חמדה בפרשתינו (אות ב סק"א) מבאר בזה, כי עיקר ענינה של מצות ברכת המזון הוא, להודות להקב"ה על השגחתו המיוחדת על עמו ישראל, שגם כשאנו מתנהג עמהם בהנהגה ניסית אלא בהנהגה שבתוך הטבע, מכל מקום אינו מניחם תחת ממשלת הטבע כשאר האומות, אלא משגיח עליהם בפרטות להמציא להם את מזונם ולספק את צרכיהם, כאב רחמן המשגיח על בניו לתת להם לחם לאכול ובגד ללבוש. ועיקר זכיית ישראל במעלה זו היתה בכניסתם לארץ ישראל, אשר אף על פי שנכנסו לשבת בה איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ושיהיו מזונותיהם מצויים להם בדרך הטבע,

מכל מקום הרי היא ארץ אשר "תמיד עיני ה' אלקיך בה" (דברים יא, יב), וההשפעה שם היא מאת הקב"ה לבדו בלא שום אמצעי, ואין הדבר תלוי בדרך הטבע כלל, אלא אך ורק בהשגחת הבורא יתברך על עמו ונחלתו. ולכן נצטוו ישראל במצות ברכת המזון דוקא בכניסתם לארץ, מפני שאז זכו למעלה גדולה זו, להיות מושגחים תחת הקב"ה בעצמו הדואג להם למזונם מתוך אהבה וחיבה.

וזהו ג"כ טעם דברי הגמרא (ברכות מז, ב) שמשה תיקן להן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם המן, לפי שבאותה שעה ראו שהקב"ה ממזמין להם פרנסתם מדי יום ביום בדרך נס, ועל כן תיקן להם משה שיברכו ברכת הזן גם על אכילה טבעית, וישרישו בקרבם את האמונה שכל הנהגת הטבע עם בני ישראל אינה אלא בהשגחת הקב"ה בעצמו בפרטות.

ובזה יישב הכלי חמדה את קושיית התוס' (שם ד"ה נשים) על רש"י, שהרי כהנים ולויים לא נטלו חלק בארץ, ואף על פי כן הם חייבים בברכת המזון מדאורייתא, ומדוע יפטרו הנשים מפני שלא נתחלקה להן הארץ. ולפי מה שנתבאר החילוק מובן היטב, כי הטעם שלא נטלו הנשים חלק בארץ הוא, לפי שההשפעה עבורן אינה מאת הקב"ה בעצמו בלא אמצעי, אלא דרך האב או הבעל, ולכן אפשר שאין להן שייכות לברכת המזון. מה שאין כן אצל הכהנים והלוים, שאדרבה, הטעם שלא נטלו חלק בארץ הוא לפי שהם חלק ה' ונחלתו, והם מושגחים בהשגחה פרטית ומיוחדת ביותר, ובודאי שהם מחוייבים בברכת המזון, להודות להקב"ה על גודל טובו והשגחתו.

מאור הברכה

האכילה טפילה אל הברכה

דרכו של החתם סופר היתה, שלאחר מסירת השיעור לבני הישיבה היה שב לחדרו תשוש, והיה מעיין בשאלות ההלכתיות שהגיעו אליו מכל קצוי העולם היהודי, ובתוך כך היה אוכל את העוגה שהגיש לו משרתו, מבלי שישים לב כלל למאכל שלפניו. המשרת ראה שהרב אוכל מבלי להרגיש כלל באכילה, ופעם אחת חמד את העוגה ואכלה בעצמו, בחושיבו שהרב לא ירגיש בכך. החתם סופר סיים את העיון במכתבים, נשא את עיניו אל המשרת ושאל, היכן העוגה. המשרת הנדהם השיב מתוך הבהלה והפחד, וכי הרב אינו זוכר שכבר אכל. השיבו החתם סופר, האמת היא שאיני זוכר אם אכלתי, אבל זאת יודע אני לבטח כי לא ברכתי, ואם לא ברכתי אות הוא כי לא אכלתי. כי כל מעייניו של החתם סופר היו אך ורק בתורה ועבודת ה', והאכילה היתה טפילה אצלו לגמרי אל הברכה אשר נאמרה ברוב כוונה, ולא כדרכם של אנשים כערכנו, שעלולים לזכור שאכלו ולשכוח האם ברכו על אכילתם.

(והגדת)

הגאון רבי משה סופר זצ"ל (1762-1839)

נולד בפרנקפורט לאביו רבי שמואל בשנת תקכ"ג. בגיל תשע החל ללמוד אצל רבו המובהק הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל. למד גם אצל הגאון רבי פנחס הורוביץ זצ"ל בעל ספר הפלאה. בשנת תקמ"ז נשא בזיווג ראשון את בת רבי משה יורוויץ מפרוסניץ, ונתמנה לכהן כראש הישיבה שם, ולאחר מכן בשנת תקנ"ד כיהן כרבה של דרזניץ, ובאותו הזמן קיבל כתב סמיכה מהגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל. בשנת תקנ"ח עבר למטרסדורף, שם כיהן כרב וכראש הישיבה. בשנת תקס"ז נתמנה לרב בפרשבורג, שהיתה קהילה גדולה וחשובה בהונגריה, ושם המשיך להרביץ תורה לתלמידי ישיבתו עד יום מותו. בשנת תקע"ב נפטרה אשתו הראשונה, ונשא את בתו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, שהיתה אלמנתו של הגאון רבי אברהם משה קלישר זצ"ל. בשנת תקצ"ב נפטרה אשתו השנייה, ולאחר כמה שנים נשא את אלמנתו של הגאון רבי צבי הירש הלר זצ"ל.

החתם סופר נפטר ביום כ"ה תשרי בשנת ת"ר, ונקבר בעירו פרשבורג [כיום ברטיסלאבה].

מאור הארץ **Parched but Good**

כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגון הירק. והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים. ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה. (דברים יא, י-יב)

For the Land to which you come to possess it is not like the land of Egypt that you left, where you would plant your seed and water it on foot like a vegetable garden. But the Land to which you cross over to possess it is a Land of mountains and valleys; from the rain of heaven it drinks water; a Land that Hashem, your God, seeks out; the eyes of Hashem, your God, are always upon it, from the beginning of the year to year's end.

Rashi explains that the *pasuk* is not saying that Eretz Yisrael is inferior to Mitzrayim, but on the contrary, the Torah is extolling Eretz Yisrael's virtues and its superiority over its neighbor Mitzrayim.

But the Ramban points out that the simple reading of the *pasuk* implies that the canal-based agriculture of Mitzrayim is superior to Eretz Yisrael, which relies on precipitation. Even though Hashem can dry out the Nile as easily as He can withhold rain, from a *derech hateva* perspective, rain is more easily withheld than rivers and canals are dried. This is meant as a warning to Bnei Yisrael of Hashem's control over their economic destiny.

Perhaps the *pasuk* is in fact extolling the virtues of Eretz Yisrael, not from an agricultural perspective, but from an

entirely different viewpoint.

In parshas Lech Lecha (13:10), in strikingly similar wording to this *parshah*, Mitzrayim's superior agriculture is mentioned. Lot raised his eyes and noticed "the entire plain of the Yarden, that it was well watered everywhere (before Hashem destroyed Sodom and Amorrhah), like the garden of Hashem, like the land of Mitzrayim." We are offered a glimpse into what Sodom looked like before its destruction. It was like Mitzrayim which depended on rivers and canals to irrigate its gardens. Indeed, archaeological findings indicate that the ancients used aqueducts to irrigate the land in the Jordan Valley near Sodom, exactly as was done in Mitzrayim.

The Navi (Yechezkel 16:49) says that the primary sin of Sodom was that "they had an overabundance of satisfaction and tranquility," which led them to ignore the plight of the poor and the needy. Having control of one's destiny leads one to be self-centered. The people of Sodom didn't need others because they were entirely self-sufficient. This led them to ignore the plight of others. Furthermore, they didn't feel that they needed to find grace in the eyes of Hashem because they each cared for themselves. In response, Hashem showed them that He could destroy them in a supernatural way.

In line with this, the *pasuk* in this *parshah* is saying that Eretz Yisrael, unlike Mitzrayim or Sodom, relies on precipitation, making it superior for *avodas Hashem* and *middos tovos*.

מאור שי"ח **Shuttered Windows**

Klal Yisroel has just suffered the loss of the legendary Gaon, Rav Shmuel Deutch. His *rebbeim*, Rav Eliezer Menachem Schach and Rav Yosef Dov Halevi Soloveitchik, considered him the greatest of their talmidim. At the *levaya*, his eldest son, Rav Chaim Tzvi, shared a *vort* that Rav Uren Reich had said at the *levaya* of his mother-in-law, Rebbetzin Rishel Kotler. This *vort* is apropos of the recent *niftar* and of our subject as well.

Yirmiyahu Hanavi (9:20; recently read in the Haftarah for Tishah B'Av) laments, "For death has ascended to our windows." Rav Uren asked on this, what is the meaning of death entering our windows?

1) Rav Yitzchok Feigelstock 2) Rav Chaim Grozovsky 3) Rav Shmuel Kamenetsky Shlita
4) Rav Shneur Kotler

Our *gedolim* are our windows to the past. Through them, we are privy to the *mesoros* of the previous generation from whom they were *mekabel*. Rebbetzin Rishel was raised among the giants of Europe, married the son of Moreinu

Rav Aharon, and spent her life enriching herself from Moreinu Rav Shneur; she was a window to the greatness of yesteryear. With her passing, our window has been shuttered.

Rav Chaim Tzvi invoked the same regarding his great father. In addition to being foremost among the geniuses of Torah, Rav Shmuel was our window through which we still caught a glimpse of his great *rebbeim*, from whom he was *mekabel*.